

УДК: 620.9:338.24:339.13(477)

DOI: 10.60022/3(4)-4S

Мерзляков Антон В'ячеславовичздобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Державний податковий університет, Україна**Merzlyakov Anton**

PhD student

State Tax University, Ukraine

ORCID: 0009-0002-5221-2921

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ

Анотація. У статті зроблено комплексне дослідження сучасного стану та ключових тенденцій розвитку вітчизняного ринку енергоресурсів в умовах трансформації національної економіки та посилення глобальних енергетичних викликів. Розкрито теоретичні засади функціонування ринку енергоресурсів, визначено його структурні характеристики та роль у забезпеченні економічної стабільності держави. Проведено аналіз структурних змін у сфері енергоспоживання та виробництва електроенергії в Україні у 2022–2025 рр., що дозволило виявити домінування атомної генерації, скорочення частки теплової енергетики та поступове зростання ролі відновлюваних джерел енергії.

У роботі ідентифіковано ключові проблеми розвитку ринку енергоресурсів, зокрема залежність від імпортованих енергоносіїв, недостатній рівень енергоефективності, технологічну зношеність інфраструктури та вплив воєнних чинників. Визначено стратегічні напрями трансформації ринку енергоресурсів, серед яких диверсифікація джерел енергопостачання, впровадження інноваційних технологій, цифровізація енергетичних систем та інтеграція до європейського енергетичного простору. Обґрунтовано необхідність формування ефективної державної енергетичної політики, спрямованої на зміцнення енергетичної безпеки та забезпечення сталого економічного розвитку України.

Ключові слова: ринок енергоресурсів, енергетична безпека, енергоефективність, відновлювані джерела енергії, декарбонізація, сталий розвиток, національна економіка.

STATE AND DEVELOPMENT TRENDS OF THE DOMESTIC ENERGY MARKET

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the current state and key development trends of the domestic energy resources market under conditions of economic transformation and increasing global energy challenges. The theoretical foundations of the energy market are examined, including its structural characteristics and role in ensuring national economic stability. Particular attention is paid to structural changes in energy consumption and electricity generation in Ukraine during 2022–2025, which reveal the dominance of nuclear power, a decline in thermal generation, and a gradual increase in the share of renewable energy sources.

The study identifies major constraints affecting the development of the energy market, including dependence on imported energy resources, insufficient energy efficiency, outdated infrastructure, and the impact of wartime disruptions. An integral assessment approach is applied to evaluate electricity generation technologies based on economic, environmental, reliability, and development potential criteria. The results substantiate the priority of renewable energy sources, particularly solar and wind power, as key drivers of energy sector transformation.

The research outlines strategic directions for further development, including diversification of energy supply, implementation of innovative technologies, digitalization of energy systems, and integration into the European energy space. It is concluded that strengthening state energy policy is essential for enhancing energy security, improving market efficiency, and ensuring sustainable economic development in Ukraine.

Keywords: *energy resources market, energy security, energy efficiency, renewable energy sources, decarbonization, sustainable development, national economy.*

Постановка проблеми. Поточний етап розвитку української національної економіки ознаменується зростанням ролі енергетичного сектору як ключового чинника забезпечення економічної стабільності та конкурентоспроможності держави. Вітчизняний ринок енергоресурсів функціонує в умовах глибоких трансформацій, спричинених як внутрішніми структурними змінами, так і впливом зовнішніх факторів, зокрема глобальних енергетичних викликів, геополітичної нестабільності та інтеграційних процесів.

Попри наявність значних енергетичних запасів, український ринок енергоресурсів стикається з істотними викликами, які характеризуються низкою системних проблем, серед яких залежність від імпортних енергоносіїв, недостатній рівень енергоефективності, зношеність інфраструктури та недосконалість механізмів державного регулювання. Одночасно зростає потреба в перегляді моделей споживання енергії, спрямованих на її сталість, у розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищенні енергетичної безпеки. З огляду на це, виникає необхідність проведення комплексного дослідження поточного стану та тенденцій розвитку внутрішнього ринку енергоресурсів з метою визначення оптимальних шляхів його подальшого вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку ринку енергоресурсів, а саме ефективного функціонування електроенергетики, знаходять своє відображення як вітчизняних, так і міжнародних наукових досліджень. Значний внесок у дослідження організаційно-економічних аспектів реформування енергетичного ринку зробили К. В. Павлов, О. М. Павлова та Р. В. Романюк, які обґрунтували механізми трансформації електроенергетичного ринку на регіональному рівні та визначили ключові напрями його модернізації [1]. Питання підвищення енергоефективності промислових підприємств, що безпосередньо впливають на структуру попиту на енергоресурси, розглянуто у монографії за редакцією С. Ф. Смерічевського, де акцентовано увагу на методологічних засадах енергозбереження та оптимізації використання енергетичних ресурсів [2]. У наукових працях також значна увага приділяється глобальним аспектам розвитку енергетичного ринку. Зокрема, О. В. Чернова та І. В. Морозова досліджують сучасний стан і проблеми світового енергетичного ринку, акцентуючи увагу на впливі глобальних економічних та екологічних факторів [6]. Водночас В. В. Гончаренко та А. А. Пожар аналізують економічні ефекти декарбонізації енергетичного сектору Європейського Союзу, підкреслюючи роль відновлюваної енергетики у трансформації енергетичних ринків [7].

Попри існуючі наукові дослідження, питання оцінки сучасного стану та перспектив розвитку українського ринку енергоресурсів у контексті військових викликів та післявоєнного відновлення залишається відкритим для подальшого вивчення. Це підтверджує актуальність обраної тематики та визначає потребу розширення теоретичних і практичних підходів до оцінки стану енергетичного сектору України.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу сучасного стану вітчизняного ринку енергоресурсів з метою ідентифікації ключових тенденцій та обґрунтування пріоритетних напрямів його подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ринок енергоресурсів являє собою складну систему економічних взаємовідносин, що охоплюють усі етапи процесу енергетичного господарства: від видобутку та виробництва до розподілення, постачання та споживання енергетичних ресурсів. Він функціонує завдяки взаємодії різних суб'єктів: державних органів, які регулюють цей сектор; виробників енергії; постачальників, що здійснюють доставку енергоресурсів кінцевим споживачам; та самих споживачів, які використовують енергію для своїх потреб [1].

Енергетична сфера є ключовим чинником для економічного зростання будь-якої держави, оскільки вона забезпечує необхідну енергію для функціонування промисловості, транспортної інфраструктури, житлово-комунального господарства та сектору послуг. Стабільність ринку енергетичних ресурсів безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки країни, ефективність виробництва та конкурентоспроможність її продукції на міжнародному ринку. Окрім того, енергетика виконує функції макроекономічного регулятора, впливаючи на інфляційні процеси, цінову стабільність та інвестиційний клімат. Розвинений енергетичний сектор сприяє створенню нових робочих місць, розвитку технологічної бази та інтеграції національної економіки у світову економічну систему.

Для дослідження ринку енергоресурсів міжнародна практика пропонує кілька основних підходів:

1. Моделювання попиту та пропозиції – дозволяє оцінювати баланс енергоресурсів, прогнозувати ціни та обсяги споживання.
2. Ринкова структура та конкурентоспроможність – аналіз концентрації виробників, монопольних

та олігопольних елементів, рівня конкуренції на різних сегментах ринку.

3. Інвестиційний аналіз та оцінка ризиків – використовується для оцінки ефективності капіталовкладень, впливу геополітичних та економічних факторів на стабільність ринку.

4. Енергетична безпека та сталий розвиток – включає оцінку залежності від імпорту, розвитку відновлюваної енергетики та дотримання екологічних стандартів.

Міжнародні стандарти аналізу ринку енергоресурсів дозволяють оцінити не тільки економічну ефективність, а й екологічні та соціальні наслідки функціонування енергетичного сектору. Їхнє застосування в Україні дає змогу формувати більш обґрунтовані стратегії розвитку ринку та забезпечувати його інтеграцію у глобальні енергетичні процеси [2, с. 20-22].

Україна володіє значним енергетичним потенціалом, проте його використання упродовж 2022–2025 рр. характеризується суттєвою залежністю від імпорту енергоресурсів, зокрема природного газу та нафтопродуктів. За даними Державна служба статистики України, найбільшими споживачами енергоресурсів залишаються промисловий сектор (понад 40% кінцевого споживання) та енергогенеруючі підприємства [3]. Унаслідок повномасштабної війни обсяги виробництва електроенергії суттєво скоротилися: якщо у довоєнний період (2021 р.) цей показник становив близько 156,6 ТВт·год, то у 2022–2023 рр. відбулося значне падіння генерації, зокрема у 2023 р. виробництво зменшувалося більш ніж на 19% порівняно з попереднім роком [4]. Водночас атомна генерація зберігала домінуючу роль: у 2023 р. АЕС виробили близько 52,4 ТВт·год, що становило майже половину загального обсягу електроенергії [4].

У 2024 р. спостерігалось часткове відновлення генерації: лише атомні електростанції виробили понад 53 ТВт·год, що на 2% більше порівняно з 2023 р. Водночас через пошкодження енергетичної інфраструктури та втрату генеруючих потужностей (понад 10 ГВт) зростав імпорт електроенергії, який перевищив 4 ТВт·год [5]. У 2025 р. зберігається тенденція до поступової стабілізації енергосистеми та відновлення обсягів виробництва, при цьому атомна генерація залишається базовим джерелом електроенергії, а частка відновлюваних джерел енергії поступово зростає.

Таким чином, у 2022–2025 рр. розвиток вітчизняного ринку енергоресурсів відбувається в умовах структурної трансформації, що характеризується скороченням традиційної генерації, домінуванням атомної енергетики та поступовим зростанням ролі відновлюваних джерел енергії.

Одним із провідних напрямків сучасної еволюції ринку енергоресурсів є диверсифікація джерел енергії. Для України це означає зменшення залежності від імпортованого природного газу та нафти, а також активне залучення власних ресурсів, зокрема альтернативних джерел енергії. Диверсифікація енергетичних джерел сприяє підвищенню рівня енергетичної самостійності України, мінімізації геополітичних ризиків та зміцненню енергетичної безпеки країни [6].

Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) набувають статусу ключового напрямку розвитку національного енергетичного ринку. До основних видів ВДЕ належать сонячна, вітрова, гідроенергетика та біоенергетика. Розвиток ВДЕ сприяє декарбонізації енергетичного сектору України, забезпечуючи сталий економічний розвиток та зменшення залежності від традиційних викопних видів палива. Проте реалізація проєктів у сфері ВДЕ пов'язана з певними викликами: значними інвестиційними витратами, мінливістю виробництва електроенергії внаслідок погодних умов та необхідністю модернізації енергетичної інфраструктури для ефективної інтеграції цих джерел до національної енергосистеми [7].

Забезпечення енергетичної безпеки та досягнення сталого розвитку є пріоритетними завданнями для будь-якої держави. Ці фактори мають вирішальне значення для підтримки економічної стабільності, покращення соціального добробуту та зміцнення національної безпеки. Враховуючи актуальні глобальні виклики, такі як антропогенна зміна клімату, вичерпання традиційних джерел енергії та зростаюча потреба в енергетичній незалежності, інтеграція відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) в енергетичні системи набуває особливого значення. Україна, володіючи значним потенціалом для використання ВДЕ, стикається з рядом перешкод на шляху їхнього впровадження [8]. Тому розробка всебічних, науково обґрунтованих підходів, спрямованих на забезпечення ефективного та сталого розвитку цієї сфери, є надзвичайно важливою.

З метою обґрунтування сучасних тенденцій розвитку ринку енергоресурсів доцільним є проведення порівняльної оцінки ефективності основних технологій електрогенерації. Цей підхід сприяє всебічному урахуванню економічних, екологічних та техніко-технологічних аспектів різних видів електрогенерації. Це має вирішальне значення для визначення стратегій розвитку енергетичної сфери. Для забезпечення об'єктивності дослідження використано метод інтегральної оцінки, який передбачає узагальнення сукупності показників у єдиний інтегральний індекс. Це дає змогу порівняти різні технології електрогенерації за багатокритеріальним підходом та визначити їх конкурентні переваги. Для комплексної оцінки ефективності технологій електрогенерації застосовано багатокритеріальний підхід, який дозволяє врахувати економічні, екологічні та техніко-експлуатаційні характеристики

різних видів генерації (табл. 1). Інтегральний показник (І) був розрахований як зважена сума оцінок за ключовими критеріями: економічна ефективність, екологічність, надійність та перспективність розвитку [8; 9]. Такий підхід дозволяє отримати узагальнену характеристику технологій та наочно порівняти їх конкурентні переваги.

Формула розрахунку інтегрального показника:

$$I = 0,3 \times E_{\text{ек}} + 0,3 \times E_{\text{кол}} + 0,2 \times H + 0,2 \times P$$

Таблиця 1

Інтегральна оцінка технологій електрогенерації в Україні, 2024–2025 рр.

Технологія електрогенерації	Економічна ефективність (0,3)	Екологічність (0,3)	Надійність (0,2)	Перспективність розвитку (0,2)	Інтегральний показник (І)
Сонячна	4	5	4	4	4,3
Вітрова	4	5	4	4	4,3
Гідроенергетика	4	4	5	4	4,1
Атомна	4	3	5	4	3,9
Біоенергетика	3	4	3	4	3,7
Газова	3	3	4	3	3,2
Вугільна	2	2	4	2	2,1

Джерело: складено автором за даними [7; 8; 10]

Результати узагальненого рейтингового оцінювання технологій електрогенерації свідчать про наявність суттєвої диференціації їх ефективності за сукупністю економічних, екологічних та техніко-експлуатаційних характеристик. Встановлено, що найвищі позиції займають відновлювані джерела енергії, зокрема сонячна та вітрова генерація, що обумовлено їх високими показниками екологічності, зниженням рівня приведеної вартості електроенергії та значним потенціалом масштабування в умовах енергетичного переходу [9]. Гідроенергетика та атомна енергетика характеризуються стабільними позиціями у рейтингу, що пояснюється їх здатністю забезпечувати базове навантаження енергосистеми та високим рівнем надійності функціонування. Водночас обмеження їх розвитку пов'язані з високою капіталомісткістю, тривалими строками реалізації інвестиційних проєктів та необхідністю модернізації інфраструктури в умовах воєнних викликів [10].

Біоенергетика демонструє середні значення інтегрального показника, що зумовлено залежністю від ресурсної бази та недостатнім рівнем технологічного розвитку відповідної інфраструктури. Газова генерація розглядається як перехідна технологія, що забезпечує гнучкість енергосистеми в умовах зростання частки відновлюваних джерел енергії. Найнижчі значення рейтингової оцінки характерні для вугільної генерації, що обумовлено її високою вуглецевою інтенсивністю, значним екологічним навантаженням та поступовим витісненням у межах політики декарбонізації енергетичного сектору [9; 10].

Таким чином, результати проведеного аналізу підтверджують наявність стійкої тенденції до структурної трансформації ринку електроенергії, що проявляється у зростанні ролі відновлюваних джерел енергії, цифровізації енергетичних систем та поступовому скороченні використання традиційних видів генерації.

Висновки. У результаті проведеного дослідження узагальнено теоретичні підходи та здійснено комплексний аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку вітчизняного ринку енергоресурсів. Встановлено, що функціонування енергетичного сектору України у 2022–2025 рр. відбувається в умовах глибоких структурних трансформацій, зумовлених як воєнними викликами, так і глобальними процесами енергетичного переходу.

Дослідження показало, що енергетичний ринок України характеризується збереженням значної ролі атомної генерації як базового джерела електроенергії, скороченням частки теплової генерації, а також поступовим зростанням ролі відновлюваних джерел енергії. Водночас зберігається залежність від імпорту окремих видів енергоресурсів, що обумовлює необхідність диверсифікації джерел енергопостачання та підвищення рівня енергетичної безпеки. На основі застосування інтегрального підходу до оцінки ефективності технологій електрогенерації обґрунтовано, що найбільш перспективними є відновлювані джерела енергії, зокрема сонячна та вітрова генерація, які характеризуються високими екологічними показниками та потенціалом розвитку. Встановлено, що гідроенергетика та атомна енергетика забезпечують стабільність енергосистеми, тоді як традиційні види генерації, особливо вугільна, поступово втрачають свої позиції в умовах посилення екологічних обмежень.

Визначено ключові тенденції розвитку ринку енергоресурсів, серед яких: диверсифікація джерел енергії, зростання частки відновлюваної енергетики, цифровізація енергетичних систем, модернізація інфраструктури та інтеграція до європейського енергетичного простору. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для обґрунтування стратегічних напрямів розвитку енергетичного сектору України, формування державної енергетичної політики та підвищення ефективності функціонування ринку енергоресурсів.

Перспективи подальших досліджень передбачають детальніше вивчення механізмів, що забезпечують інвестиції у розвиток енергетики. Також буде проведена оцінка впливу післявоєнного відновлення на структуру енергетичного ринку України та розроблені моделі для оптимізації енергетичного балансу країни.

Література

1. Павлов К.В., Павлова О.М., Романюк Р.В. Організаційно-економічний механізм реформування електроенергетичного ринку в регіонах України: монографія. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 223 с.
2. Методологічні засади підвищення енергоефективності промислових підприємств України : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Смерічевського. Познань: Wydawnictwo naukowe WSPiA, 2019. 220 с.
3. Державна служба статистики України. Енергетичний баланс України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Аналітичні матеріали енергетичного сектору України (Dixigroup). URL: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2025/02/strategichnyj-plan-diksi-23-29.pdf>
5. НЕК «Укренерго». Звіти про функціонування ринку електроенергії. URL: <https://ua.energy/>
6. Чернова О. В., Морозова І. В. Сучасний стан і проблеми світового енергетичного ринку. Бізнес Інформ. 2021. №5. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-29-34>
7. Гончаренко В.В., Пожар А.А. Економічні ефекти декарбонізації енергетичного сектору ЄС: роль відновлювальної енергетики у трансформації енергоринків. Економіка та суспільство. 2025. Випуск 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-89>
8. Методологія та аналіз інтеграції відновлювальних джерел енергії в енергосистему України: монографія / С.В. Зайченко, О.В. Бориченко, А.Р. Трачук. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2025. 166 с.
9. International Energy Agency. *World Energy Outlook 2024*. Paris: IEA, 2024. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024>
10. IRENA. *Renewable Power Generation Costs in 2024*. Abu Dhabi: International Renewable Energy Agency, 2025. URL: <https://www.iiea.com/energy>

References

1. Pavlov K. V., Pavlova O. M., Romaniuk R. V. (2022) *Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm reformuvannya elektroenerhetychnoho rynku v rehionakh Ukrainy* [Organizational and economic mechanism of reforming the electricity market in the regions of Ukraine]. Lutsk: SPD Hadiak Zhanna Volodymyrivna, Volynpolihraf.
2. Smerichevskiy S. F. (ed.) (2019) *Metodolohichni zasady pidvyshchennia enerhoefektyvnosti promyslovykh pidpriemstv Ukrainy* [Methodological principles of improving energy efficiency of industrial enterprises in Ukraine]. Poznan: Wydawnictwo naukowe WSPiA.
3. State Statistics Service of Ukraine (n.d.) *Enerhetychnyi balans Ukrainy* [Energy balance of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>
4. Dixigroup (2025) *Stratehichnyi plan enerhetychnoho sektoru Ukrainy* [Strategic plan of the energy sector of Ukraine]. Available at: <https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2025/02/strategichnyj-plan-diksi-23-29.pdf>
5. NPC Ukrenergo (n.d.) *Zvity pro funktsionuvannya rynku elektroenerhii* [Reports on the functioning of the electricity market]. Available at: <https://ua.energy/>
6. Chernova O. V., Morozova I. V. (2021) *Suchasnyi stan i problemy svitovoho enerhetychnoho rynku* [Current state and problems of the global energy market]. *Biznes Inform*, no. 5, pp. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-5-29-34>
7. Honcharenko V. V., Pozhar A. A. (2025) *Ekonomichni efekty dekarbonizatsii enerhetychnoho sektora YeS: rol vidnovliuvainoi enerhetyky u transformatsii enerhorynkiv* [Economic effects of decarbonization of the EU energy sector: the role of renewable energy in market transformation]. *Ekonomika ta suspilstvo*, issue 76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-89>

8. Zaichenko S. V., Borychenko O. V., Trachuk A. R. (2025) Metodolohiia ta analiz intehratsii vidnovliuvalnykh dzherel enerhii v enerhosystemu Ukrainy [Methodology and analysis of renewable energy integration into the energy system of Ukraine]. Odesa: Helvetyka.

9. International Energy Agency (2024) World Energy Outlook 2024. Paris: IEA. Available at: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2024>

10. International Renewable Energy Agency (IRENA) (2025) Renewable Power Generation Costs in 2024. Abu Dhabi: IRENA. Available at: <https://www.irena.org>

Отримано: 17.02.2026

Прийнято до публікації: 18.03.2026

Опубліковано: 15.04.2026